

ARCHEOLOGISCH PROEFSLEUVENONDERZOEK

Stabroek: Dorpstraat

Dorpstraat 10

2940 Stabroek

Lieselot Vandorpe

COLOFON

Opdracht:

Archeologisch Proefsleuvenonderzoek
Dorpsstraat, Stabroek

Opdrachtgever:

Immobo NV
Hoogboomsesteenweg 148
2930 Brasschaat

Picolo NV
Laageind 1-3
2940 Stabroek

Opdrachthouder:

Antea Belgium nv
Posthofbrug 10
2600 Antwerpen

T : +32(0)3 221 55 00
F : +32 (0)3 221 55 01
www.anteagroup.be
BTW: BE 414.321.939
RPR Antwerpen 0414.321.939
IBAN: BE81 4062 0904 6124
BIC: KREDBEBB

Antea Group is gecertificeerd volgens ISO9001

Identificatienummer:

222517/lvd

Datum:

23 juli 2011

status / revisie:

Rapport (definitief)

Vrijgave:

Caroline Ryssaert, Account Manager

Controle:

Caroline Ryssaert, Account Manager

Projectmedewerkers:

Lieselot Vandorpe, Ellen Van de Velde

© Antea Belgium nv 2011

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Antea Group mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

INHOUD

DEEL 1	ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK.....	2
1	INLEIDING.....	3
1.1	SITUERING.....	3
1.2	DOELSTELLING.....	5
1.3	GEGEVENS.....	6
2	METHODE	12
2.1	VELDWERK.....	12
2.2	VERLOOP.....	12
2.3	VERWERKING	14
3	RESULTATEN	15
3.1	BODEMOPBOUW	15
3.2	ARCHEOLOGISCH: SPOREN EN STRUCTUREN	20
3.3	SYNTHESE EN DISCUSSIE	23
4	WAARDERING EN AANBEVELING.....	25
5	BIBLIOGRAFIE	27
DEEL 2	BIJLAGEN.....	28
Bijlage 1	Figurenlijst	
Bijlage 2	Vondstenlijst	
Bijlage 3	Sporenlijst	
Bijlage 4	Tekeningen	
Bijlage 5	Dagboek	
Bijlage 6	Plannen	
Bijlage 7	Adviesplan	

DEEL 1   ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

---

1 Inleiding

In opdracht van de bedrijven Immoven NV en Pico NV heeft AnteaGroup een archeologische prospectie, door middel van een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, voorafgaand aan de inplanting van residentiële, commerciële en industriële ruimtes. Het terrein is grotendeels verhard en bebouwd door de aanwezigheid van een oude conservenfabriek. Enkel het braakliggend terrein, met een huidige functie als weiland, is archeologisch onderzocht.

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd zullen worden.

Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd van dinsdag 31 mei 2011 tot en met maandag 4 juni 2011. Het onderzoek en de daarop volgende verwerking en rapportage werden uitgevoerd door archeoloog Lieselot Vandenborgh (AnteaGroup nv). Zij werd hierbij bijgestaan door archeoloog Ellen Van de Velde (Condor Archaeological Research bvba) voor het aanleggen van de sleuven in een podzolbodem, het fotograferen van de sleuven en de sporen alsook het digitaal inmeten van het onderzoek. De administratieve begeleiding gebeurde door de Vlaamse Overheid, Ruimte en Erfgoed (Alde Verhaert). De contactpersoon bij de opdrachtgever is de heer Erwin Van der Linden. Dr. Wim De Clercq (UGent) stond in voor het identificeren van het in de proefsleuven aangetroffen aardewerk.

1.1 Situering

Ten noorden van de stad Antwerpen, in het overgangsgebied tussen de kleiige Scheldepolders en de zandige Noorderkempen, ligt Stabroek. De huidige gemeente Stabroek werd gevormd door een fusie van de kerngemeente Stabroek met de deelgemeente Hoevenen in 1977. Beide gemeenten zijn van oorsprong echte polderdorpen, waarbij de kenmerkende hoeven, kerken en kasteeltjes niet ontbraken. "Heel veel restanten uit dit verleden zijn er niet meer, maar wat overgebleven is, is een prachtig stukje erfgoed" (JOPPER, W. 1987: 18). De meest in het oog springende monumenten zijn ongetwijfeld de 15de eeuwse Sint-Catharinakerk, alsook het 17de eeuwse kasteeltje opgetrokken door de bekende Antwerpse familie Moretus-Plantin, dat talrijke keren is verbouwd. Het 'Lassonhof', de residentie van de Heren van Stabroek mag in deze beknopte opsomming niet ontbreken.

Het reliëf in deze polderstreek is quasi volledig vlak. De geringe hoogteverschillen zijn enerzijds toe te schrijven aan hoger opgeslibde stroken in de jonge polders en anderzijds door putten of welen in de lager gelegen oudere polders. Grote delen van deze streek werden met zand opgehoogd. Langs de grens van de polders met de oostelijke zandstreek ontspringen enkele waterlopen die zich een weg banen naar de Schelde. Ten zuiden en ten westen van het plangebied helt het terrein licht af (figuur 1a).

Het projectgebied bevindt zich in het zuiden van de dorpskern van Stabroek, tussen de Dorpsstraat en de Brouwersstraat. De noordwestelijke hoek van het terrein bevindt zich op ca. 117m van de laat-middeleeuwse Sint-Catharina Parochiekerk, gescheiden door de lintbebouwing aan de Brouwersstraat. Het plangebied beslaat een oppervlakte van 9350 m², bestaande uit de percelen 129 X en 129 CS (Afdeling 1, Sectie C van het kadaster).

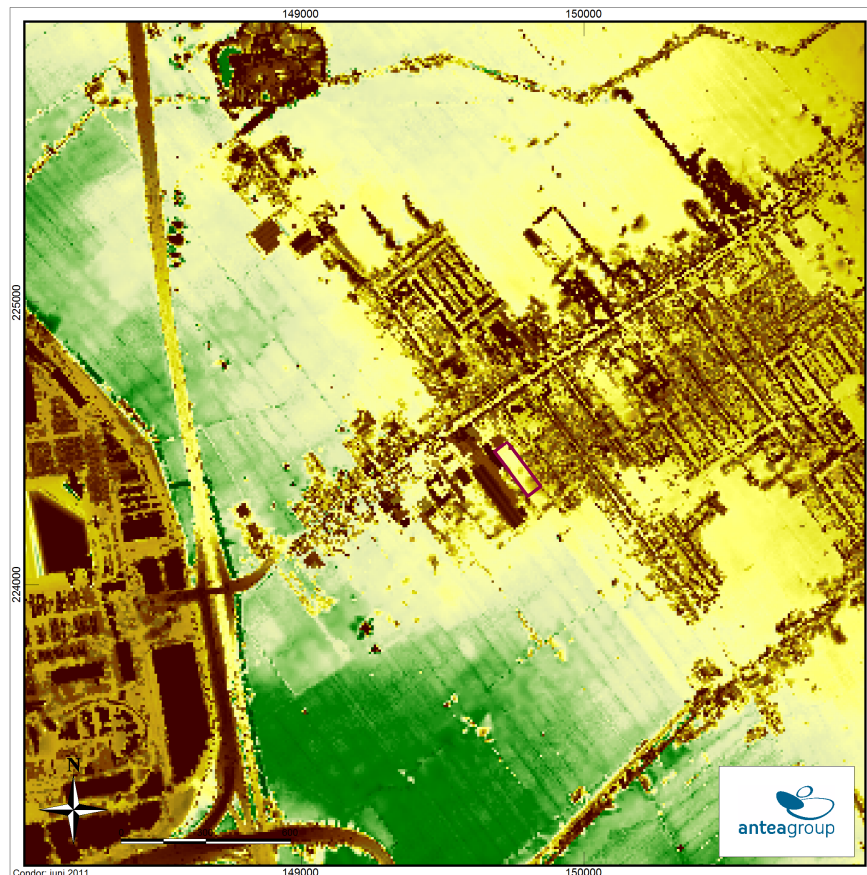

Figuur 1:

a) Topografische kaart van het ruimere onderzoeksgebied (GisWest 2011).

b) Ortho-foto met aanduiding van het onderzoeksgebied (GisWest 2011).

Figuur 2:   **Digitaal Hoogtemodel met aanduiding onderzoeksgebied.**
(Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen 2011).

1.2   Doelstelling

De prospectie met ingreep in de bodem dient om het terrein archeologisch evalueren door middel van een proefsleuvenonderzoek. Hierbij dienen volgende vragen beantwoord te worden:

- Zijn er sporen aanwezig en zijn deze natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

Indien positief worden deze sporen gesitueerd en gewaardeerd om via een rapport degelijk en onderbouwd advies te kunnen geven voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

Het rapport geeft informatie over de ligging van het projectgebied, de betrokkenen, de reeds gekende gegevens, de aanleiding en het doel. Daarnaast wordt de methode nader besproken, net als het verloop van het veldwerk en de verwerking. Vervolgens worden de belangrijkste spoorenssembles en contexten belicht, evenals de opbouw van de bodem, om te eindigen met een waardering van het onderzoeksgebied en eventueel een aanbeveling voor vervolgonderzoek.

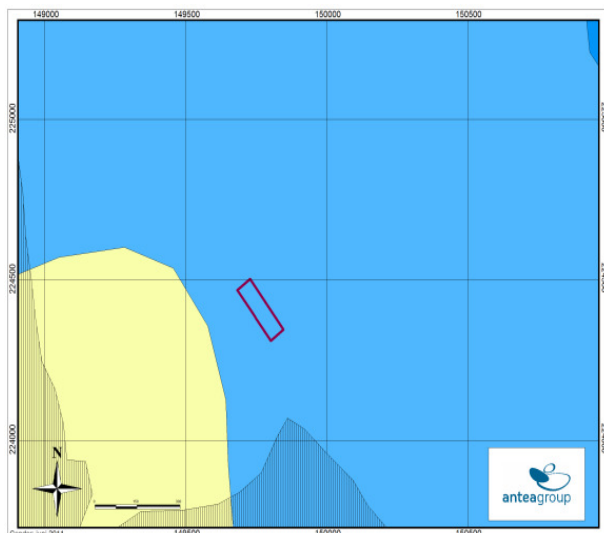
1.3 Gegevens

1.3.1 Bodemkundig

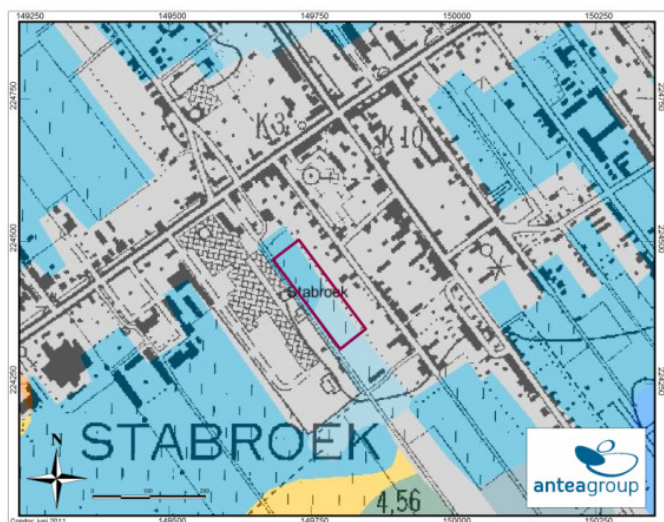
Stabroek ligt in de zanderige polderstreek waarbij in de dalen een gleijige kleibodem dagzoomt (Figuur 3). De bodem in het onderzoeksgebied bestaat volgens de 'Bodemkaart Vlaanderen' (Figuur 3) uit een matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Zcm). In het zuidoosten evolueert het terrein naar een droge zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont (Zbmb).

In de zandbodem binnen en rondom het plangebied heeft gedurende vele jaren bodemwerking plaatsgevonden waardoor een kenmerkend, maar niet altijd even duidelijk zichtbaar, profiel ontwikkeld is. Onder een donkere Ap-horizont of bouwvoor is een veel lichtere E- of uitspoelingshorizont aanwezig. Deze wordt opgevolgd door een bruine B- of inspoelingshorizont. Onder de B-horizont wordt dan de natuurlijke, meestal gele C-horizont aangetroffen. Deze bodemopbouw wordt in het hele plangebied verwacht. Het is echter ook mogelijk dat de bouwvoor door de mens in het verleden op geregelde tijdstippen is opgehoogd. In dat geval spreekt men van een antropogene humus A-horizont of plaggendeek.

Doorgaans omwille van landbouwdoeleinden werd op regelmatige tijdstippen een laag mesthoudende grond op het veld gebracht. Een methode die sinds de late middeleeuwen in gebruik is genomen. Deze praktijken worden gekenmerkt door een bouwvoor met een dikte van 50 cm of meer.

- Eolische afzettingen van het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-Holoceen of hellingsafzettingen van het Quartair
- Eolische afzettingen van het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het Quartair
- Eolische afzettingen van het Weichseliaan of hellingsafzettingen van het Quartair met tardiglaciale en/of holocene getijdenafzettingen
- Eolische afzettingen van het Weichseliaan en/of hellingsafzettingen van het Quartair met getijdenafzettingen (mariene en estuariene) van het Holoceen

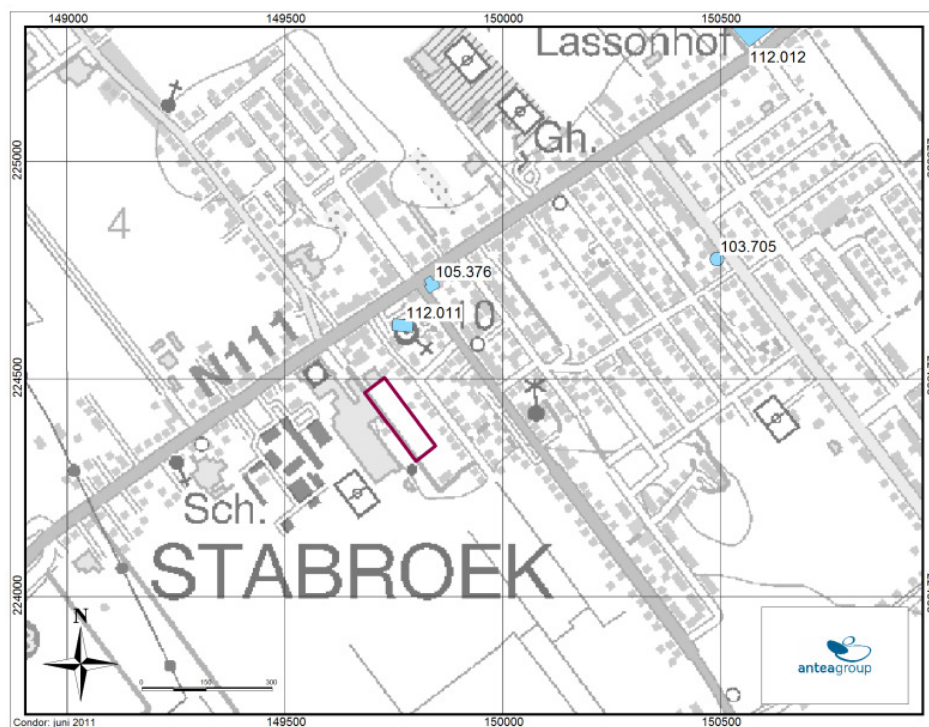
- Matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A-horizont
- Droge zandbodem met dikke antropogene humus A-horizont
- Bebouwde zones
- Matig natte lichte zandleembodem zonder profiel
- Sterk gleijige kleibodem zonder profiel

Figuur 3: a) Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen 2011).
b) Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen 2011).

1.3.2 Archeologisch

Er is slechts weinig archeologisch onderzoek uitgevoerd in Stabroek, zodat er vanuit deze hoek enkel schaarse informatie voorhanden is. Volgens de Centraal Archeologische Inventaris (CAI, Figuur 4) bevindt zich ten noorden van het projectgebied de Sint-Catharina parochiekerk uit de Late Middeleeuwen (CAI 112011) en 'De groene zwaan', een 17de eeuwse hoeve (CAI 105376). Op een grotere afstand ten noordoosten van het onderzochte gebied kunnen nog twee sites teruggevonden worden. Het betreft de 18de eeuwse molen van Stabroek (CAI 103705) en het reeds vermelde Lassonhof (CAI 112021) uit de Late Middeleeuwen.

Figuur 4: Topografische kaart met gekende sites in en rond Stabroek (CAI 2011).

1.3.3 Historisch

1.3.3.1 Middeleeuwen

De oudste vermelding van een bouwkundig relict in Stabroek is de referentie naar de kapel van Stabroek in 1258. Dit bouwwerk werd waarschijnlijk opgericht door Hugo Nose, heer van Lillo. Ze was gelegen in het gehucht Oudbroek en afhankelijk van Onze-Lieve-Vrouwekapittel te Antwerpen.

De oude dorpskern Oudbroek werd in 1283 verwoest door overstromingen, waardoor de bevolking zich verplaatste naar meer zuidelijk en hoger gelegen gronden namelijk naar de huidige dorpskern waar tot het midden van de 14de eeuw een voorlopige kerk stond. De huidige kerk dateert uit het midden van de hierboven vermelde eeuw en kende een uitbereiding met transepten en een schip in 1483-1484. De kerk werd door een brand verwoest in 1586 waarbij enkel de ingebouwde westelijke toren een relict is van het oorspronkelijk gebouw. (COUSSEMER, K. 1985: 993). De kerk had vroeger een ommuurde kerkhof, dat volledig verdwenen is na de heraanleg van het Kerkplein door de beroemde architect Jo Crepain (1950-2008).

Figuur 5: De huidige Sint-Catharinakerk in Stabroek (Eigen fotocollectie)

1.3.3.2 Post-Middeleeuwen

De Nieuwe tijd deed talrijke nieuwe gebouwen verschijnen in en rond Stabroek. Vandaag zijn er nog zo'n 14 bouwkundige eenheden die verwijzen naar het roemruchte verleden waarbij de 'De Heren van Stabroek' een belangrijke rol hadden.

In 1505 zat Filips van Oostenrijk, bijgenaamd *de Schone*, de toenmalige vorst van de Bourgondische Nederlanden in geldnood, waardoor talloze eigendommen in leen werden gegeven. De invloedrijke Antwerpenaar Gillis De Schermere kocht in juni 1505 een aantal heerlijkheden, onder andere de heerlijkheid Stabroek. De heerlijkheid werd talloze keren onder hoge edelmannen, 'de heren', verkocht en gekocht. Bij deze machtige titel hoorde uiteraard een bouwwerk naar verhouding. Het Lassonhof wat oorspronkelijk "Huis van Stabroek" werd genoemd, daarna "Het hof", kreeg deze taak toebedeeld.

Op het eind van de 16de en begin 17de eeuw, de periode van de 80-jarige oorlog (1568-1648), kende de streek van Stabroek een Spaanse bezetting. Vele dorpen waaronder vermoedelijk ook Stabroek, waren toen leeggelopen vanwege de terreur van de soldaten. Er waren met andere woorden geen bestuur en geen inwoners.

De gemeente lijkt zich echter te herstellen na het einde van deze bezetting en de Heren nemen terug hun macht in handen. Stabroek zal zich geleidelijk aan verder ontwikkelen. Vermeldenswaardig is Nicolaas Geelvinck (1732 – 1787), die als Heer van Stabroek in 1764 bewindhebber werd bij de West Indische Compagnie, een 'multinational' avant la lettre met een corporatieve structuur die in de 17de en 18de eeuw een monopolie bezat op de handel en scheepvaart. Tijdens zijn verblijf in Suriname richt hij ook daar de stad Stabroek op, die later zal omgedoopt worden tot Georgetown.

Het beeld van een klein dorpje komt duidelijk naar voor op de Ferrariskaart (1770-1778). Op deze kaart is de Sint-Catharinakerk, omgeven door een kerkhof, duidelijk te onderscheiden. De huidige dorpstraat vormt de kern van het dorp. Het plangebied dat door middel van proefsleuven wordt onderzocht is aangeduid als weiland.

1.3.3.3 Historische kaarten

De Ferrariskaart

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werde de Oostenrijkse Nederlanden gekarteerd onder leiding van generaal Joseph-Jean-François graaf de Ferraris (1726 -1814). Deze eerste systematische grootschalige topografische kartering op schaal 1:11 520 (1771 – 1778) leidde tot een veelkleurig handschriftkaart –Kabinetskaart genaamd – in drie exemplaren waarvan de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel er één bezit.

De voorstelling van de bebouwing gebeurde in een aantal klassen. Waar in de stedelijke gebieden volledigheid onmogelijk was, werden in de rurale zones de individuele fysische elementen van het landschap gedifferentieerd.

Het bodemgebruik werd voorgesteld in een beperkt aantal klassen, waarbij het militaire nut van de klassen duidelijk is (bossen al dan niet met kreupelhout, bebouwde-onbebouwde gronden, hagen,...)

De memoires van toelichting geven verder commentaar over de teelten en het potentiële bodemgebruik. Daarnaast besteedt de kaart aandacht van het wegennet, waarbij de memories van toelichting de seizoensgebonden bruikbaarheid beschrijven. De mijnbouw en industriële verwerking wordt in kaart gebracht met toelichtingen in de memoires (<http://www.ngi.be>).

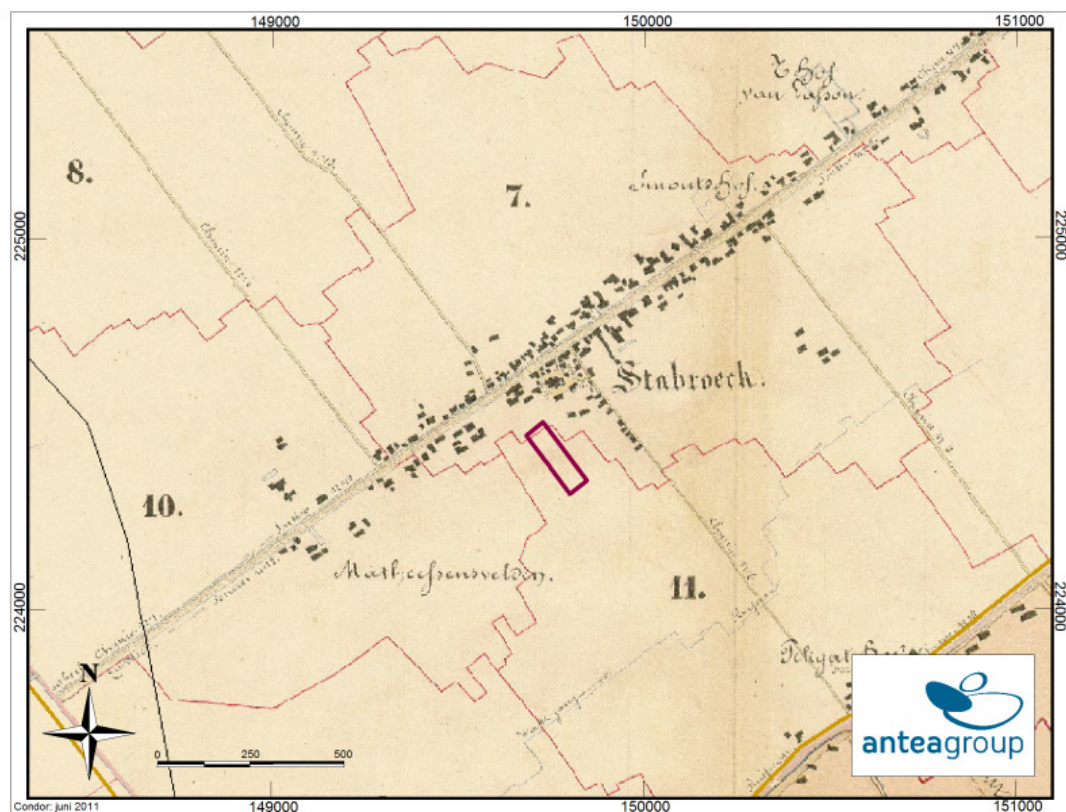

Figuur 6: Uitsnede Ferrariskaart met aanduiding onderzoeksgebied (Koninklijke Bibliotheek van België 2011).

De percelen die onderwerp zijn van ons archeologisch vooronderzoek, gemarkeerd met rood, blijken op het einde van de 18de eeuw reeds ingevuld met een agrarische bestemming. In het noorden als in het westen vinden we perceelsgrenzen die overeenstemmen met de huidige kadastrale grenzen. De percelen situeren zich vlakbij de dorpskom die gekenmerkt wordt door dichte, geconcentreerde bewoning. Een erg vergelijkbaar beeld met de huidige situatie in het stadscentrum van Stabroek.

Atlas der buurtwegen

De Atlas der buurtwegen werd opgemaakt ter uitvoering van de wet van 10 april 1841, die de gemeentes verplicht een inventaris op te stellen van alle buurtwegen die op dat ogenblik op hun grondgebied bekend zijn. De buurtwegen werden in kaart gebracht in een atlas der buurtwegen, met een beschrijving van de betrokken percelen en hun eigenaars (<http://www.giswest.be>).

Figuur 7: Atlas der Buurtwegen met aanduiding onderzoeksgebied (GisWest 2011).

Deze atlas schets een niet veranderend beeld van de aan het onderzoek onderworpen percelen. Nog steeds bevindt het veld zich aan de rand van de dorpskern van Stabroek. De noordelijke grens van het perceel is op deze kaart nog niet gewijzigd. Het terrein maakt nu deel uit van een groter eigendomsperceel in vergelijking met de situatie van een eeuw geleden.

Noch op de Ferrariskaart, noch op de Atlas der buurtwegen vinden we bewoning terug in het onderzoeksgebied. Stabroek zal zich in de daaropvolgende jaren ontwikkelen de gemeente zich rustig, zodoende dat er geen grote veranderingen waarneembaar zijn. Stabroek is en blijft een rustige poldergemeente die meer in het kielzog van de Antwerpse Haven komt te liggen.

2 Methode

2.1 Veldwerk

De archeologische prospectie door middel van een proefsleuvenonderzoek gebeurde conform de Bijzondere Voorschriften, bepaald door het Agentschap Ruimte en Erfgoed.

De proefsleuven werden aangelegd na overleg tussen de beide op het terrein zijnde archeologen. Hierbij wordt erop gelet dat de totale af te graven oppervlakte, inclusief de te verwachten kijkvensters, minimum 12% van het te prospecteren terrein bedraagt. De methode van continue sleuven wordt toegepast: dit betekent dat ze parallel over het perceel liggen met een constante onderlinge afstand en met een breedte van minimum één kraanbak. De proefsleuven zijn loodrecht op de Dorpsstraat ingepland. Deze oriëntatie is loodrecht gericht op de topografie van het terrein, waarbij de lichte helling oploopt naar het zuidoosten toe.

De afgraving gebeurt door een kraan van minimum 21 ton op rupsbanden met een tandenloze kraanbak van 1m80 tot 2m breed. De bouwvoor wordt weggehaald tot het archeologisch leesbare niveau, waar alle relevante sporen worden opgeschaafd, aangekrast, genummerd, gefotografeerd en beschreven. Vondsten worden per spoor verzameld en gelabeld. Op geregelde afstanden worden profielen aangelegd om de bodemopbouw te bestuderen en het archeologisch niveau te verifiëren. Per proefsleuf wordt een digitale tekening (op schaal 1/100) gemaakt van de aanwezige sporen en structuren. De profielen zijn manueel ingetekend op schaal 1:20.

Waar nodig worden de sleuven aangevuld met kijkvensters om een beter zicht te krijgen op sporen en clusters van sporen. Dit dient ertoe het begrip, de interpretatie en de uiteindelijke waardering van het terrein te bevorderen. Om dezelfde redenen worden sommige sporen aangeboord of gecoupeerd. Deze coupes worden gefotografeerd, ingetekend (op schaal 1/10 of 1/20) en beschreven. Vondsten worden per laag verzameld en gelabeld. Boringen worden genummerd, gefotografeerd en beschreven.

Alle sleuven en kijkvensters worden digitaal ingemeten met een Trimble. Dit toestel maakt gebruik van satellieten waardoor alle ingemeten punten meteen in de juiste waarden staan. de absolute hoogte t.o.v. de Tweede Algemene Waterpassing wordt hierbij opgenomen. Het plan is zowel digitaal als analoog (op variërende schaal) beschikbaar.

2.2 Verloop

Het veldwerk is uitgevoerd van dinsdag 31 mei 2011 tot en met maandag 4 juni 2011. Op dinsdag 31 mei en woensdag 1 juni werden de drie sleuven van ca. 150m aangelegd over het terrein. De sleuven zijn noordwest-zuidoost georiënteerd met een tussenafstand van 15m. Daar dit niet voldoende dekkend is voor het te prospecteren terrein, werden drie kijkvensters aangelegd.

Twee kijkvensters zijn gegraven in proefsleuf 1: kijkvenster 1 (= DW 1) en DW 2 om de aanwezige en mogelijk interessante sporen in een breder beeld te kunnen plaatsen. Een

derde venster is aangelegd in sleuf drie om de aard van een aantal niet-duidelijke sporen beter te kunnen identificeren.

Sleuf twee is in het zuidoosten verbreed om een beter zicht te krijgen op de Middeleeuwse of Post-Middeleeuwse beek die de volledige breedte van de oorspronkelijke sleuf omvatte.

Verschillende sporen werden ook gecoupeerd om ze qua aard, functie en datering te kunnen verifiëren. Het gaat om sporen 110, 115, 123 & 125 (SL 1 – SL 1 DW 3) en sporen 306 & 308 (SL 3 – DW 1).

De uitzonderlijke droogte tijdens de maand mei 2011 zorgde ervoor dat de bodem sterk uitgedroogd was. Ondanks de droogte was het bodemprofiel nog goed te onderscheiden, tenzij in het landbouwdek dat er bovenop zat. Bij het uitvoeren van het veldwerk vormde het droge zand voor stuifzand en het vrijwel onmiddellijk verdwijnen van de kleurverschillen. Het was belangrijk om de sporen onmiddellijk te bestuderen en te registreren bij het openleggen van de sleuf.

Figuur 8:

**Aanleg van de
sleuven
(31/05/2011).**

Om de diepte van spoor 101, 102, 209 - 211 beneden het aangelegde vlak te achterhalen, werden deze sporen aangeboord. Spoor 101 gaat minder dan 20 cm diep onder het vlak. Spoor 102 loopt kent daarentegen een grotere diepte. Hetzelfde geldt voor spoor 209 tot en met spoor 211 (de beek).

2.3 Verwerking

De verwerking van het materiaal en de gegevens gebeurt achteraf met de rapportage als einddoel. Vondsten worden gewassen, gelabeld, per spoor gesorteerd en in een vondstenlijst gezet. Indien nodig komt er een wetenschappelijke begeleider aan te pas om het materiaal te determineren. Voor dit rapport werd beroep gedaan op Dr. Wim De Clercq van de Universiteit Gent. Een sporenlijst wordt opgesteld met alle spoorbeschrijvingen, evenals een tekeningenlijst en een profielenlijst. De coupe- en profielbeschrijvingen komen in een apart document. De coupetekeningen zelf worden gedigitaliseerd in AutoCad en alle foto's benoemd en geordend. Hiervan wordt vertrokken om het conceptrapport volgens de vastgelegde bepalingen te schrijven.

Uiteindelijk worden alle inventarislijsten, documentatie, foto's, vondsten, plannen, tekeningen en het rapport digitaal en analoog gebundeld in een opgravingsarchief.

3 Resultaten

De hier gepresenteerde resultaten van de archeologische prospectie door middel van proefsleuven tonen de belangrijke en relevante sporen, ensembles, contexten en profielen. De integrale gegevens zijn te vinden in de verschillende (inventaris)lijsten.

Eerst wordt de opbouw van de bodem belicht met enkele profielen. Vervolgens komen de belangrijkste sporen aan bod en worden ze besproken op vlak van hun kenmerken, inhoud, (voorlopige) datering, samenhang en eventuele functie(s). Ten slotte wordt dit geabstraheerd naar het niveau van de site om meer inzicht te krijgen in het geheel en de periodisering van sporen en structuren.

3.1 Bodemopbouw

In alle proefsleuven werden profielen gemaakt en beschreven. Het overgrote deel van het onderzoeksgebied bestaat uit een matig ziltige zandbodem met een antropogene humus A horizont (Figuur 9), in overeenstemming met de bodemkaart (Figuur 3). Een omwonende wist te vertellen dat het terrein dat nu als weide dienst doet, vroeger lange tijd in gebruik is geweest als landbouwgrond. Bij deze activiteit is plaggenbemesting toegepast

De plaggenbodem (of het antropogene humus A horizont) bevindt zich op de podzol bodem. Een podzol bodem bestaat uit een donkere Ap-horizont of bouwvoor waaronder een veel lichtere E- of uitspoelingshorizont aanwezig is. Deze wordt opgevolgd door een bruine B- of inspoelingshorizont. Onder de B-horizont wordt de natuurlijke, meestal gele C-horizont aangetroffen. Dit bestaat uit pleistoceen materiaal dat nooit aan de oppervlakte heeft gelegen.

In het hele plangebied zit een plaggendek meteen onder de bouwvoor. Op de site aan de Dorpsstraat is de donkere Ap-horizont, indien aanwezig, niet meer te onderscheiden van het plaggendek of Aap-horizont omwille van uitdroging van de bodem tot in de C-horizont. Een plaggendek bevat zelf ook vaak nog een gelaagdheid, maar om dezelfde reden kan deze als ze aanwezig is, niet meer herkend worden.

Uitsluitend in werkput 1 is in het zuidoosten van de sleuf daaronder over een afstand van circa 5 tot 10 m een intacte podzobodem aangetroffen. In andere delen van proefsleuf 1 en in proefsleuf 3 zijn sporadisch restanten van de oorspronkelijke podzolbodem aangetroffen. Binnen het plangebied kunnen we de podzolbodem specifiek identifier identificeren als een veldpodzol.

Daar podzolen zeer oude sporen kunnen herbergen, vormen ze een belangrijk gegeven in het archeologisch onderzoek. Er werd bij het aanleggen van de sleuven extra aandacht aan deze laag besteed. De intacte podzolbodem in sleuf 1 werd om deze reden manueel afgeschaafd op zoek naar eventueel aanwezige artefacten, waaronder vuursteen.

Figuur 9:   **a) diepteprofiel PR 2-1 met droge zandbodem**
                      b) diepteprofiel PR 3-1 met droge zandbodem

Profiel 1- 2:

- 64: grijsbruin, humeus, matig siltig zand, => Aap-horizont (door de droogte valt geen onderscheid te maken tussen de bouwvoor en de mogelijk verschillende fasen van het plaggendek).
- 64-78: grijs lichtgrijs met donkergrijze vlekken, mineraalarme uitspoelingslaag, matig siltig zand=> E-horizont.
- 78-94: roodbruine mineraalrijke inspoelingslaag, matig siltig zand, bioturbatie => B- horizont
- 94 – 142: geel met lichtgrijze en lichtbruine vlekken, matig siltig zand => C-horizont

Profiel 3- 1:

- 68: grijsbruin, humeus, matig siltig zand, => Aap-horizont (door de droogte valt geen onderscheid te maken tussen de bouwvoor en de mogelijk verschillende fasen van het plaggendek).

- 68-74: grijs lichtgrijs met donkergrijze vlekken, mineraalarme uitspoelingslaag, matig siltig zand=> E-horizont.
- 74-90: roodbruine mineraalrijke inspoelingslaag, matig siltig zand, bioturbatie => B- horizont
- 90 – 120: geel met lichtgrijze en lichtbruine vlekken,, matig siltig zand => C-horizont

Het diepteprofiel van sleuf twee schetst ons een volledig ander beeld. De podzol onder de plaggenbodem is hier niet langer aanwezig. Indien deze hier heeft gezeten, is het mogelijk dat deze door grondbewerking (zoals ploegen) opgenomen is in het plaggendek.

Profiel 2 – 1

- 0 – 98: grijsbruin, humeus, matig siltig zand, => Aap-horizont (door de droogte valt geen onderscheid te maken tussen de bouwvoor en de mogelijk verschillende fasen van het plaggendek).
- 90 – 140: geel met lichtgrijze en lichtbruine vlekken,, matig siltig zand => C-horizont

Figuur 10 :

diepteprofiel PR 2-1 met droge zandbodem

In de uiterst noordelijke zone en de noordoostelijke hoek van het onderzoeksgebied werd bij het aanleggen van de sleuf geel met lichtgrijze en lichtbruine vlekken,, matig siltig zand => C-horizont heel wat bouwmaterialen en stenen gevonden. Tot op een diepte van één meter zijn er duidelijke aanwijzingen van een vergraven zone..Onder deze verstoorde laag bevinden zich laat-middeleeuws kuilen. De archeologisch relevante lagen zijn met andere woorden nog niet volledig verdwenen.

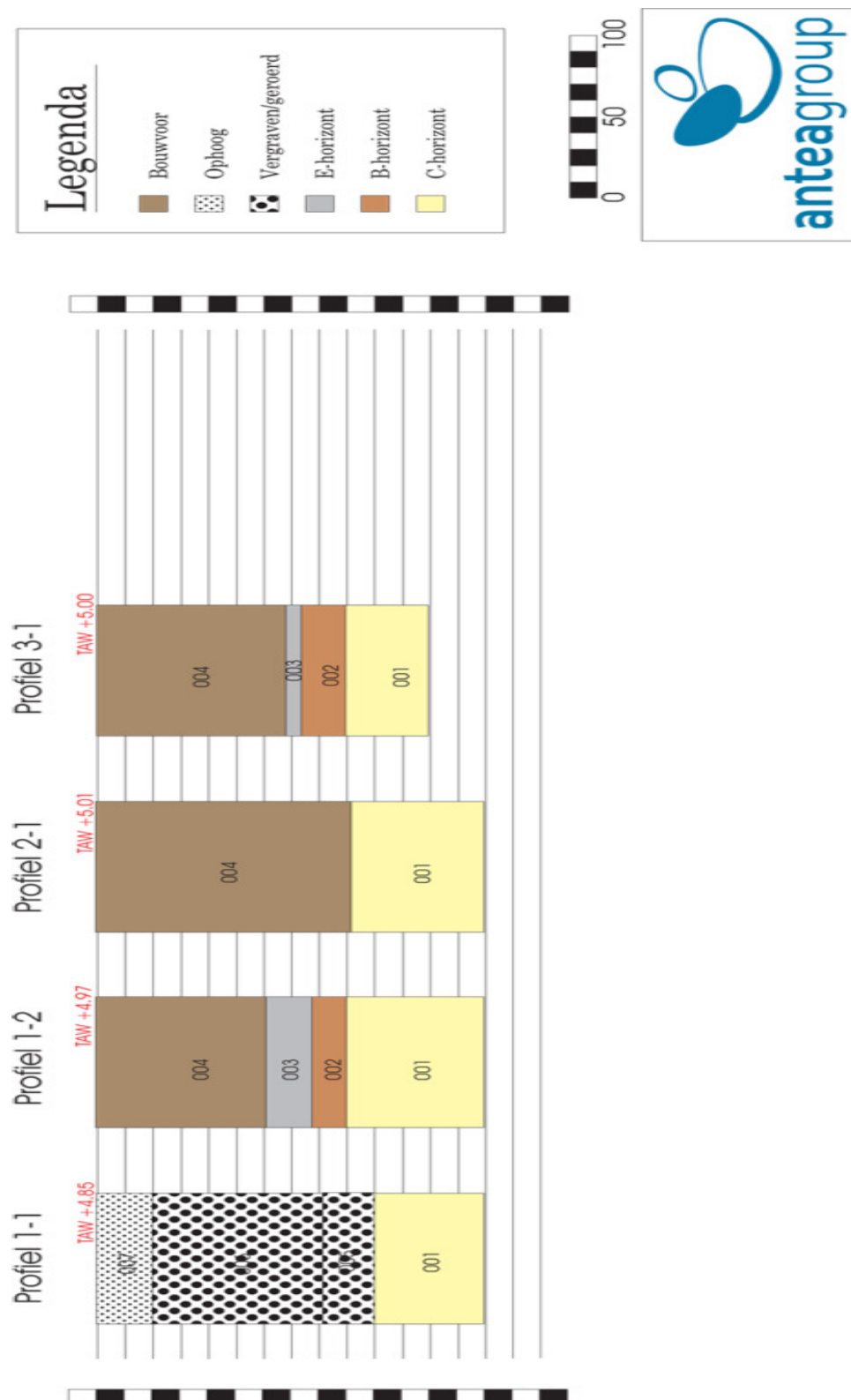
Profiel 1 – 1

- 0 – 20: Grijs-gelige zand opgevoerde of opgehoogde grond
- 20 – 80: Bruin tot bruin-grijs matig ziltig zand. Aap-horizont.
- 80-100: Bruine – geel zanderige laag, met duidelijk sporen van bioturbatie.
- 100- 140: Gelig grijs & oranje (oxy), zand => C-horizont.

Figuur 11:
diepteprofiel PR 1-1 met droge zandbodem

Een overzicht van de diepteprofielen binnen het plangebied zijn hieronder weergegeven:

Figuur 12: vergelijking van de diepteprofielen op het plangebied.

3.2 Archeologisch: sporen en structuren

Er werden 53 sporen en structuren aangetroffen op het terrein, in hoofdzaak gaat het om natuurlijke sporen en recente sporen die toegeschreven kunnen worden aan agrarische groundbewerking en grachten/afwateringssysteem. De geringe hoeveelheid vondsten, waaronder opvallend weinig aardewerk, maakten het niet gemakkelijk een chronologie op te stellen. Twee sporen kunnen met grote zekerheid aan de middeleeuwen toegeschreven worden. Daarnaast bevinden zich een aantal uitgeloopte sporen ter hoogte van het kijkvenster in sleuf 1 (cf. infra). De overige sporen lijken van een jongere tot recente datum.

Paalsporen

Ter hoogte van dwarssleuf 2 in sleuf 1 zijn twaalf ronde tot ovale sporen gevonden met een opvallende lichtgrijze kleur. Deze sporen zijn matig tot sterk uitgeloopt wat een zeker ouderdom doet vermoeden.

Zij werden gecoupeerd om de oorspronkelijke functie te achterhalen. Spoor 123 (Figuur 13 & Bijlage 4) is een vaag, ovaal tot cirkelvormig en houtskoolrijk spoor in proefsleuf 1. Het spoor bevindt zich in het gezelschap van elf gelijkaardige sporen, waarvan spoor 110, 115 en 123 door middel van een coupe zijn onderzocht. Dit leverde het beeld op van ondiep bewaarde paalsporen. Een datering kan er niet gegeven worden, wegens het ontbreken van verder archeologisch materiaal. Eventueel is er een mogelijke lijn te herkennen die noordoost- zuidwest loopt, gevormd door de sporen 110,111, 116, 122,124 & 126. Met deze interpretatie moet echter voorzichtig worden omgesprongen daar er in proefsleuven slecht een beperkt zicht geldt op ruimtelijke structuren.

Figuur 13:

a) Spoor 123 in Sleuf 1. Rond tot ovaal spoor met een licht grijze verkleuring en houtskoolinclusies

b) Coupe gemaakt op spoor 123. Een paalspoor aanwezig.

Figuur 14: Dwarssleuf 2 in sleuf 1. Zicht op de verschillende sporen.

Middeleeuwen

In sleuf 1 bevindt zich een langwerpige spoor (spoor 114) dat een diepbruine tot zwart kleur heeft. Deze kleur wijst op een zeer organische, humeuze samenstelling, wat de interpretatie van een de aanwezigheid van een gracht kan bevestigen. Deze gracht snijdt de hierboven aangehaalde paalsporen. Het was mogelijk om de gracht te volgen vanaf het zuidoostelijk begin van sleuf 1 (spoor 113) (Figuur 14). Spoor 113 verschijnt pas onder de bewaarde podzol aan het zuidelijke eind van werkput 1. Deze is echter niet meer aanwezig in dwarssleuf 1. Het is vooralsnog onduidelijk of dit spoor al dan niet afbuigt tussen dwarssleuf 1 en 2.

In deze gracht is een Middeleeuwse scherf gevonden wat ons mogelijk maakt een relatieve datering voor deze structuur te opperen.

Figuur 15:
Spoor 114 – Scherf 7

Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd

Over een afstand van zo'n 75m is in sleuf twee een watervoerende beek terug te vinden (spoor 209, 210 & 211) die een breedte heeft van om en bij de 2m. In het spoor kan als beek worden geïdentificeerd op basis van een zichtbaar aanwezige gelaagdheid, die bestaat uit een afwisseling van zand met kleinbandjes. Er is met andere woorden geen sprake van verschillende opvullingslagen

In dit spoor zijn verschillende opvullingslagen zichtbaar. Over de volledige lengte zijn twee scherven gevonden: scherv 5 en 6.

Scherf 5 is een lip van een gedraaide kom met een open profiel. De binnenkant van de scherv heeft de typische laat tot post-middeleeuwse glazuur.

Mogelijk houdt scherv 6 verband met de hierboven besproken scherv. Het gaat om een handvat van een kruikje of kom. Vermoedelijk had deze scherv ook een glazuurlaagje, maar is deze door de tand des tijds aangetast.

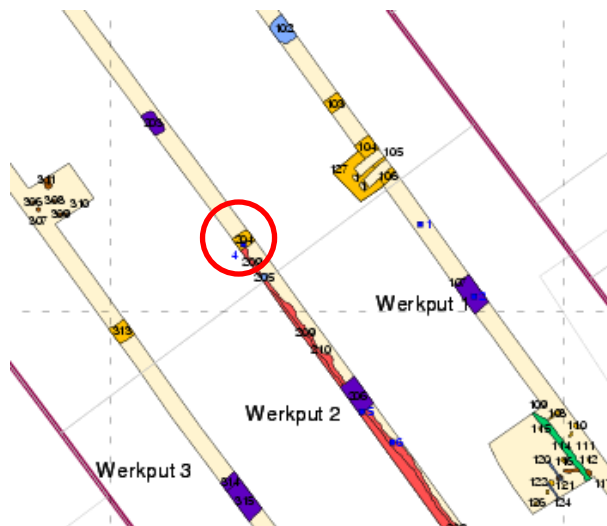
Figuur 16:

a) Spoor 209 – scherv 5

b) Spoor 209 – scherv 6

Grachten

Verspreid over het onderzoeksgebied werden langwerpige sporen aangesneden die voor het overgrote deel als grachten bestempeld kunnen worden en in die hoedanigheid dienden om percelen af te bakenen. In dwarsleuf 1 is er een kluwen van verschillende grachten aangetroffen waarbij het onduidelijk was welke gracht welke aansneed.

Figuur 17:
Spoor 204 – een gracht als perceelsgrens?

Verschillende kuilen binnen het onderzoeksgebied konden niet meteen als kuil, gracht of recente verstoring geklasseerd worden. Zij werden gecoupeerd om de oorspronkelijke functie te achterhalen. Hieruit konden we afleiden dat we te maken hadden met natuurlijke sporen.

3.3 *Synthese en discussie*

Ter hoogte van kijkvenster 2 zijn een aantal sporen aangetroffen met een mogelijke interpretatie als paalspoor. Ze werden gedetecteerd onder de podzolbodem. Hun vaag, uitgeloogd karakter heeft wellicht te maken met de ontwikkeling van deze bodem. In coupe hebben ze een duidelijke aflijning wat, naast de aanwezigheid van houtskool, hun interpretatie als antropogeen spoor staft.

Omtrent datering zijn er weinig aanwijzingen voorhanden. In de sporen zelf werd geen archeologisch materiaal aangetroffen. Een gracht oversnijdt de sporen en bevat een middeleeuwse scherf. Dit kan eventueel een aanwijzing zijn voor een datering *post quem*. Het feit dat het podzolisatieproces zich voltrok na het ingraven van de sporen, kan eveneens op een oudere datering te wijzen.

Het uitgeloopte karakter van de sporen roept associaties op aan beschrijvingen van sporen aangetroffen op vindplaatsen daterend uit de metaaltijden of Romeinse tijd in de Antwerpse Kempen (cfr. Bv. Gautier & Annaert 2007). Bij gebrek aan dateerbaar materiaal blijft dit echter zeer hypothetisch.

Evenmin is duidelijk of de sporen tot een gebouwplattegrond behoren. Ze lijken lineair georiënteerd.

Het feit dat er verder in de sleuven geen gelijkaardige sporen werden aangetroffen, dient niet te verwonderen. Ten eerste kan het verstoord bodemprofiel als mogelijke verklaring aangewend worden. Ook speelt het eerder vermeld uitgeloopte karakter van de sporen een belemmerende factor. Tot slot wijzen we erop dat vindplaatsen met een lage densiteit aan sporen moeilijk te karteren zijn met behulp van de toegepaste proefsleuvenmethode (Hey & Lacey 2001). Deze lage

densiteit aan sporen en beperkte visibiliteit tijdens het vooronderzoek is reeds aangehaald voor vindplaatsen uit de metaaltijden in de provincie Antwerpen (Annaert 2010), alsook voor Romeinse en vroegmiddeleeuwse vindplaatsen buiten de regio (zie o.a. Declercq et al. 2008).

De late middeleeuwen, waarin Stabroek reeds een plaats van betekenis is, heeft een weinig sporen nagelaten binnen het onderzoeksgebied. Enkel een gracht met een middeleeuwse scherf alsook een beek kunnen aan deze ontwikkelingsfase toegeschreven worden.

Verder zijn er nog een heel aantal recente verstoringen waargenomen, voornamelijk in het westelijke deel van het onderzoeksgebied.

Een aantal paalsporen die mogelijk een lijn vormen in dwarsseuf 2, duiden mogelijk op een zeer oude aanwezigheid binnen het plangebied.

De Late Middeleeuwen, waarin Stabroek zeker al een plaats van betekenis was, heeft sporen nagelaten binnen het onderzoeksgebied. Enkel een gracht met een middeleeuwse scherf erin alsook een beek zijn wellicht in deze periode te plaatsen. De postmiddeleeuwse periode lijkt niet aangesneden binnen het plangebied.

Verder zijn er nog een heel aantal recente verstoringen waargenomen, voornamelijk in het westelijke deel van het onderzoeksgebied.

4 Waardering en aanbeveling

Op basis van de gedane waarnemingen en het onderzoek door middel van proefsleuven, kijkvensters, coupes en materiaalstudie, kan het onderzoeksgebied gewaardeerd worden en kan er een gefundeerd advies geformuleerd worden naar een verdere omgang met de daar aanwezige sporen toe, met het oog op de bedreiging door grootscheepse grondwerken voor de ontwikkeling van een ambachtelijke zone op het terrein.

De vragen, gesteld in de doelstellingen, kunnen als volgt beantwoord worden:

- Zijn er antropogene sporen aanwezig?

Ja, er zijn duidelijk antropogene sporen aanwezig.

- Wat is de bewaringstoestand sporen?

De bewaringstoestand van de sporen is in het gebied tussen sleuf 1 en sleuf 2, van de ZO-beginzijde tot de sporen 107 en 206 en de zone tussen sleuf 1 en de perceelsgrens zeer goed. De oudste sporen (cf. paalsporen) zijn deels gebioturbeerd en uitgelopen. Dit heeft implicaties naar hun herkenbaarheid.

- Is er sprake van één of meerdere structuren?

Er zijn verschillende structuren teruggevonden, waaronder: een gracht waarin een middeleeuws scherp werd gevonden, een laat-middeleeuwse tot post-middeleeuwse beek met een duidelijke gelaagdheid en talrijke geclusterde paalsporen.

- Is er sprake van één of meerdere periodes?

Binnen het plangebied zijn meerdere periodes aanwezig. De paalsporen die werden gevonden ter hoogte van dwarsleuf 2 hebben een oudere datering dan de gracht die hen snijdt. De gracht in sleuf één is vermoedelijk ouder dan de beek in sleuf 2.

- Aandachtspunten voor vervolgonderzoek?

Er wordt vervolgonderzoek geadviseerd voor het gebied tussen sleuf 1 en sleuf 2, van de ZO-beginzijde tot de sporen 107 en 206 en de zone tussen sleuf 1 en de perceelsgrens. De paalsporen die zijn gevonden kunnen wijzen op een nog niet gedocumenteerde periode in Stabroek. Deze sporen komen voor in de zone waar het oorspronkelijk bodemprofiel (podzol) goed bewaard bleef (bijlage 5.7, zone in blauw aangeduid).

Om het beschreven plangebied aan verder archeologisch onderzoek te onderwerpen, kunnen er twee scenario's vooropgesteld worden.

Als eerste zou er een extra evaluatie kunnen uitgevoerd worden. Op basis van het uitgevoerde onderzoek is niet duidelijk of de paalsporen geïsoleerd voorkomen, dan wel deel uitmaken van een nederzetting of ander type vindplaats. Een extra waardering aan de hand van 2 dwarstransecten kan op dit vlak antwoorden bieden, evenals een beter licht werpen op hun relatie met de grachtstructuur. Bij dit onderzoek worden binnen het afgebakende gebied twee maal twee extra proefsleuven van twee kraanbakken breed getrokken. Op basis van de resultaten van deze extra sonderingen kan een aangepast advies geformuleerd worden.

Een tweede mogelijkheid is dat er meteen wordt overgegaan tot een volledig archeologisch onderzoek van het hierboven beschreven gebied. Het duidelijk antropogene karakter van de sporen laat vermoeden dat er zich in het projectgebied nog structuren bevinden.

De sporen die dateren uit recentere periodes lijken voornamelijk geassocieerd met de inrichting van een landbouwareaal. Aanwijzingen voor bv. bewoning of artisanale praktijken zijn niet aangetroffen.

De sporen van dit gebied die slechts teruggaan tot de nieuwe tijd, geven aan dat er geen verder archeologisch onderzoek vereist is voor dit onderdeel van het plangebied.

Antea adviseert de gedeeltelijke vrijgave van het terrein zoals aangegeven op de advieskaart (bijlage 5.7).

5 **Bibliografie**

AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE 2011

AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE, "Bodemkaart", in: Agiv (online), 2011.
<http://geovlaanderen.agiv.be/geovlaanderen/bodemkaart> (2011).

CAI 2011

CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS, in: CAI (online), 2011.
<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php> (2011).

GISWEST 2011

GEOLOKET WEST-VLAANDEREN, in Giswest (online), 2011.
<http://www.giswest.be/> (2011).

COUSSERIER, K.

"Bouwen door de eeuwen heen", 1985, Brussel-Gent: 1007-1010.

JOPPER, W.

"Kroniek van Stabroek: 1250-1980. Stabroek – Hoevene – Putte", 1987, Davidsfonds: 322p.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2011

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, "Kabinetskaart van de Oostenrijke Nederlanden", in: Koninklijke Bibliotheek van België (online), 2011, http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html (14 juni 2011).

HEY G. & LACEY M.

"Evaluation of Archaeological Decision-making, Processes and Sampling Strategies", 2001, Kent County Council.

HOLEMANS, H. & LEMMENS, P.J.

"Molens van de Voorkempen en van Groot-Antwerpen", 1983, Ten Bos: 96-97.

PLOMTEUX, G., STEYAERT, R., WYLLEMAN, L.

"Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Antwerpen, Arrondissement Antwerpen", 1986: Brussel – Gent, 1985.

DEEL 2   BIJLAGEN

BIJLAGE 1	FIGURENLIJST
BIJLAGE 2	SPORENLIJST
BIJLAGE 3	VONDSTENLIJST
BIJLAGE 4	TEKENINGEN
BIJLAGE 5	DAGBOEK
BIJLAGE 6	PLANNEN
BIJLAGE 7	ADVIESKAART

Bijlage 1   Figurenlijst

Figuur 1a:	Topografische kaart van het ruimere onderzoeksgebied (GisWEST 2011)
Figuur 1b:	Ortho-foto met aanduiding van het onderzoeksgebied (GisWEST 2011).
Figuur 2:	Digitaal Hoogtemodel met aanduiding onderzoeksgebied. (AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN 2011).
Figuur 3a:	Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN 2011).
Figuur 3b:	Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN 2011).
Figuur 4:	Topografische kaart met gekende sites in en rond Stabroek (CAI 2011).
Figuur 5:	De huidige Sint-Catharinakerk in Stabroek (Eigen fotocollectie)
Figuur 6:	Uitsnede Ferrariskaart met aanduiding onderzoeksgebied (KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2011).
Figuur 7:	Atlas der Buurtwegen met aanduiding onderzoeksgebied (GisWEST 2011).
Figuur 8 :	Aanleg van de sleuven (31/05/2011) (eigen fotocollectie).
Figuur 9a:	Diepteprofiel PR 2-1 met droge zandbodem (eigen fotocollectie).
Figuur 9b:	Diepteprofiel PR 3-1 met droge zandbodem (eigen fotocollectie).
Figuur 10:	Diepteprofiel PR 2-1 met droge zandbodem (eigen fotocollectie).
Figuur 11:	Diepteprofiel PR 1-1 met droge zandbodem (eigen fotocollectie).
Figuur 12:	Vergelijking van de diepteprofielen op het plangebied.
Figuur13a:	Spoor 123 in Sleuf 1. Rond tot ovaal spoor met een licht grijze verkleuring en houtskoolinclusies (eigen fotocollectie).
Figuur 13b:	Coupe gemaakt op spoort 123. Een duidelijk paalspoor aanwezig (eigen fotocollectie).
Figuur 14:	Dwarssleuf 2 in sleuf 1. Zicht op de verschillende sporen (eigen fotocollectie).
Figuur 15:	Spoor 114 – Scherf 7
Figuur 16a:	Spoor 209 – scherf 5
Figuur 16b:	Spoor 209 – scherf 6
Figuur 17:	Spoor 204 – een gracht als perceelsgrens?

Bijlage 2   Vondstenlijst

Vondstnr.	Spoornr.	Sector	Vlak of profielnr.	Materiaal	Beschrijving
1	Aanleg sleuf	Sleuf 1	1	Aardewerk 	<ul style="list-style-type: none"> – Aardewerk – 16 de eeuw – Gedraaid rood aardewerk – Bodem van een open stuk aardewerk, hoogstwaarschijnlijk een schaal. – Oranje tot groen loodglazuur aan de binnenzijde. Geen glazuur op de onderkant de scherf. – Licht dense magering met zand – Donder rode kern die iets lichter wordt naar de wand van de scherf toe. – Gladde oppervlaktestructuur – Bakking: hard – Afmetingen: ca. 5,7 cm (l) x ca. 4,5 cm (b) x 3,1 cm (h)
2	107	Sleuf 1	1	Steengoed 	<ul style="list-style-type: none"> – Steengoed – post 15de eeuws – Gedraaid geel steengoed – Wandscherf met groeven aan beide zijden, langs één kant roodgebakken met grijze aanslag (glazuur?) – Duidelijke magering met zand, eveneens zwarte spikkels: vermoedelijk mangaan. – Lichtgele tot geelbeige kern met licht- tot donkergrijze wanden – Semi-gladde oppervlaktestructuur – Hardheid: hard – Afmetingen: ca. 5 cm (l) x ca. 3,2 cm (b) x 0,4 cm (d)
3	202	Sleuf 2	1	Aardewerk 	<ul style="list-style-type: none"> – Aardewerk - 15de -16de eeuws – Gevonden ter hoogte van de beek – Gedraaid rood aardewerk – Handvat van een grote kruik – Nog minimale sporen van glazuur aanwezig – vermoedelijk gaat het om geel tot oranje loodglazuur. – Grove magering aanwezig van organisch materiaal

					<ul style="list-style-type: none"> – Rode kern met lichtgele tot lichtbeige wanden – Ruwe oppervlaktestructuur (oorspronkelijk vermoedelijk een gladdere structuur) – Hardheid: hard – Afmetingen: ca. 10,5 cm (l), ϕ ca. 2,6 cm.
4	404	Sleuf 2	1	Aardewerk 	<ul style="list-style-type: none"> – Aardewerk – 16de eeuw – Gedraaid rood aardewerk – Rand van een bord – licht opstaande vrij scherpe rand. Roetaanslag aan één zijde. Gereconstrueerde ϕ ca. 24 cm. – Oranje loodglazuur aanwezig op de binnenkant (reeds sterk geërodeerd). Geen glazuur aanwezig op de onderkant. – Grove magering : zand, steengruis?, organisch materiaal. – Donkerbruine tot grijze kern, een geel-bruine kleur aan de wanden. – Vrij gladde oppervlaktestructuur – Hardheid: hard – Afmetingen: 6,1 cm (l) x 4 cm (b) x 0,6 cm (d)
5	206	Sleuf 2	1	Aardewerk 	<ul style="list-style-type: none"> – Aardewerk - 16de eeuws – Gevonden ter hoogte van de beek – Gedraaid rood aardewerk – Randscherf van een open vat, hoogstwaarschijnlijk een kom met een opstaande wand en een V-vormige voet. – Groen loodglazuur is enkel aanwezig op de binnenzijde + de lip van de kom. – Grove magering van organisch materiaal – Grijze kern met een rode kleur aan de wanden – Semi-gladde tot gladde oppervlaktestructuur – Hardheid: hard – Afmetingen: 4,2 cm (l) x ca. 3 cm (b) x 1,8 cm (d)

6	209	Sleuf 2	1	Aardewerk 	<ul style="list-style-type: none"> – Aardewerk - s.d. – Gedraaid rood aardewerk – Handvat van middelgroot vat – Grove magering aanwezig van organisch materiaal – Rode kern, iets lichter naar de wanden toe. – Ruwe oppervlaktestructuur – Hardheid: hard – Afmetingen: ca. 5,3 cm (l), ϕ ca. 1,6 cm (licht eiervormig)
7	114	Sleuf 1 – kijkvenster 1	1	Aardewerk 	<ul style="list-style-type: none"> – Aardewerk - 5de – 10de eeuw – Gedraaid grijs tot zwart aardewerk – Halsscherf van een vat met een gereconstrueerde ϕ van ca. 10 cm. Rand met een scherpe naar buiten gerichte lip en lijnversiering. – Erg fijne (bak)steen magering – Lichtbruine tot grijze kern, grijs naar de wanden toe – Ruwe oppervlaktestructuur – Hardheid: hard – Afmetingen: ca. 2,2 cm (l) x 4,4 cm (b) x 0,5 cm (d)

Bijlage 3   Sporenlijst

Spoornummer	Sector	Vlak	Aard	Vulling (homogeen – heterogeen)	Textuur	Beschrijving	Vorm	Opmerkingen
101	Sleuf 1	1	Kuil ?	Heterogeen	Zandig	L-Br tot Or kleur. Bioturbatie	Ovaal	Nieuwe tot nieuwste tijd
102	Sleuf 1	1	Kuil ?	Heterogeen	Zandig	L-Br tot Or kleur. Bioturbatie	Ovaal	Nieuwe tot nieuwste tijd
103	Sleuf 1	1	Greppel	Heterogeen	Zandig	D-Br + LGr (sporen podzol) v	Langwerpig	Datering onbekend
104	Sleuf 1	1	Greppel	Heterogeen	Zandig	LGr tot D-Gr (+sporen podzol) v	Langwerpig	Datering onbekend
105	Sleuf 1	1	Greppel	Heterogeen	Zandig	D-Br + LGr (sporen podzol) v	Langwerpig	Datering onbekend
106	Sleuf 1	1	Greppel	Heterogeen	Zandig	D-Br + LGr (sporen podzol) v	Langwerpig	Datering onbekend
107	Sleuf 1	1	Kuil?	Homogeen	Zandig	D-br- Zwart	Rechthoekig	Nieuwste tijd
108	Sleuf 1	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
109	Sleuf 1	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
110	Sleuf 1	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
111	Sleuf 1	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
112	Sleuf 1	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
113	Sleuf 1	1	Gracht	Homogeen	Zandig	D-Br tot Zwart	Langwerpig	Romeins of middeleeuws

114	Kijkvenster 1-2	1	Gracht	Homogeen	Zandig	D-Br tot Zwart	Langwerpig	Romeins of middeleeuws
115	Kijkvenster 1-2	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
116	Kijkvenster 1-2	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
117	Kijkvenster 1-2	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Onregelmatig	Datering onbekend
118	Kijkvenster 1-2	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
119	Kijkvenster 1-2	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend

Spoornummer	Sector	Vlak	Aard	Vulling (homogeen – heterogeen)	Textuur	Beschrijving	Vorm	Opmerkingen
120	Kijkvenster 1-2	1	Ploegspoor	Homogeen	Zandig	D-Br	Langwerpig	Nieuwe tot nieuwste tijd
121	Kijkvenster 1-2	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	-
122	Kijkvenster 1-2	1	Ploegspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Langwerpig	Nieuwe tot nieuwste tijd
123	Kijkvenster 1-2	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
124	Kijkvenster 1-2	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
125	Kijkvenster 1-2	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
126	Kijkvenster 1-2	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	L-Gr tot Wit. Bioturbatie	Ovaal	Datering onbekend
127	Kijkvenster 1-1	1	Greppel	Heterogeen	Zandig	D-Br + L-Gr (sporen v podzol)	O-W oriëntering	Datering onbekend

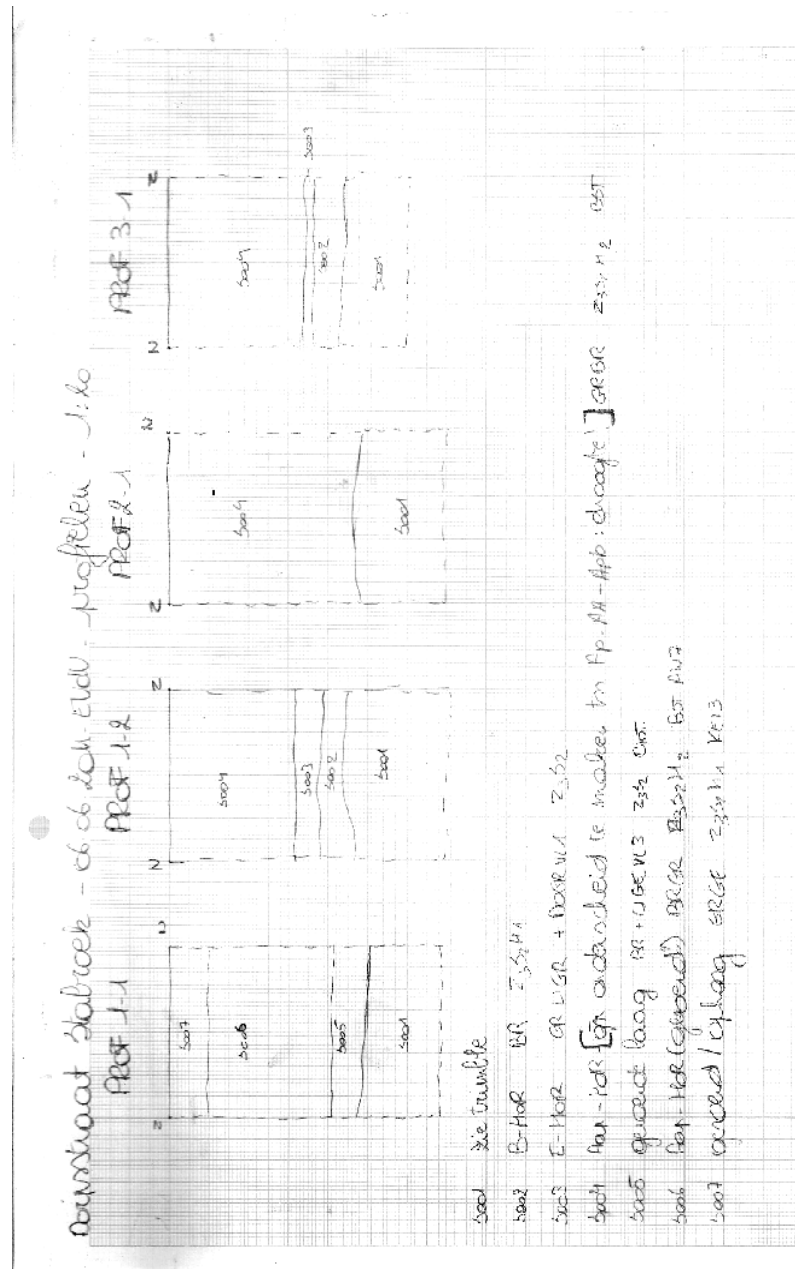
201	Sleuf 2	1	Kuil?	Heterogeen	Zandig	D-Br, Or, L-Gr	Rechthoekig	Nieuwe tot nieuwste tijd
202	Sleuf 2	1	Kuil?	Heterogeen	Zandig	D-Br, Or, L-Gr	Rechthoekig	Nieuwe tot nieuwste tijd
203	Sleuf 2	1	Kuil?	Heterogeen	Zandig	D-Br, Or, L-Gr	Rechthoekig	Nieuwste tijd
204	Sleuf 2	1	Greppel	Heterogeen	Zandig	D-Br + LGr. Bioturbatie	O-W oriëntering	Datering onbekend
205	Sleuf 2	1	Paalspoor	Homogeen	Zandig	D-Br tot Zwart	Ovaal	Nieuwe tot nieuwste tijd
206	Sleuf 2	1	Kuil?	Homogeen	Zandig	D-Br tot Zwart	Rechthoekig	Nieuwste tijd
207	Sleuf 2	1	Kuil?	Heterogeen	Zandig	L-Gr. Bioturbatie	Rechthoekig	Nieuwste tijd
208	Sleuf 2	1	Beek	Homogeen	Zandig	D-Br	Langwerpig	Late-middeleeuwen tot nieuwe tijd
209	Sleuf 2	1	Beek	Homogeen	kleilig	D-Br	Langwerpig	Late-middeleeuwen tot nieuwe tijd
210	Sleuf 2	1	Beek	Homogeen	Zandig	D-Br	Langwerpig	Late-middeleeuwen tot nieuwe tijd
211	Sleuf 2	1	Beek	Homogeen	kleilig	D-Br	Langwerpig	Late-middeleeuwen tot nieuwe tijd

Spoornummer	Sector	Vlak	Aard	Vulling (homogeen – heterogeen)	Textuur	Beschrijving	Vorm	Opmerkingen
301	Sleuf 3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
302	Sleuf 3	1	Ploegspoor?	Heterogeen	Zandig	D-Br	Langwerpig	Nieuwe tot nieuwste tijd
303	Sleuf 3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
304	Sleuf 3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
305	Sleuf 3	1	Kuil?	Homogeen	Zandig	L-Gr tot D-Gr	Rechthoekig	Nieuwe tot nieuwste tijd

306	Sleuf 3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
307	Sleuf 3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
308	Kijkvenster 1-3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
309	Kijkvenster 1-3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
310	Kijkvenster 1-3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
311	Kijkvenster 1-3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
312	Kijkvenster 1-3	1	natuurlijk	Homogeen	Zandig	L-Gr – L-Gl	Ovaal tot rond	-
313	Sleuf 3	1	Greppel	Heterogeen	Zandig	D-Br – L-Br, sporen van podzol	OW-oriëntering	Datering onbekend
314	Sleuf 3	1	Kuil?	Heterogeen	Zandig	D-Br tot Zwart	Rechthoekig	Nieuwste tijd
315	Sleuf 3	1	Kuil?	Heterogeen	Zandig	D-Br tot Zwart	Rechthoekig	Nieuwste tijd

Bijlage 4 Tekeningen

Bijlage 5   Dagboek

Dinsdag 31 mei 2011

Aanwezig: Lotte Vandorpe (Antea), Ellen Van de Velde (Condor), kraanmachinist

Werkuren: 8u00 – 17u00

Weer: regen

Bezoek: Alde Verhaert – verschillende personen verbonden aan de opdrachtgever(s)
(opstartvergadering)

Aanleggen werkput 1 en 2, waarbij werkput 2 over een lengte van een twintigtal meter 4 m breed is aangelegd. Dit om een betere zichtbaarheid van de eventueel aanwezige sporen te bekomen.

Fotograferen werkput 1

Digitaal inmeten werkput 1

Hoogtematen werkput 1

Opmerking: Het terrein wordt (hoewel niet toegelaten) algemeen gebruikt als doorsteek van de Brouwersstraat naar de Dorpsstraat, als honden- en speelweide. In combinatie met sleuven vormt dit een gevaarlijke situatie. Zowel de bevoegde archeologen als Antea hebben deze situatie aangekaart bij de opdrachtgever(s).

Woensdag 1 juni 2011

Aanwezig: Lotte Vandorpe (Antea), Ellen Van de Velde (Condor), kraanmachinist

Werkuren: 7u30-17u30

Weer: zon

Bezoek: gemeentesecretaris – verschillende personen verbonden aan de opdrachtgever(s)

Aanleggen werkput 3 en kijkvensters 1 tot en met 3

Heropschaven werkput 2

Fotograferen werkputten 2 en 3, alsook kijkvensters 1 tot en met 3

Digitaal inmeten werkput 2 en kijkvenster 2

Hoogtematen werkputten 2 en 3

Couperen sporen 110, 113, 115 en 123

Afsteken en fotograferen profielen 1-1, 1-2, 2-1 en 3-1. De profielen zijn telkens dieper doorgezet in de C-horizont dan het niveau waarop het vlak is aangelegd.

Contact met Alde Verhaert (Ruimte en Erfgoed): sleuven en kijkvensters zijn aangelegd. Merendeel van de sporen is natuurlijk, recent of dateert uit de periode nieuwe – nieuwste tijd. Toch kan in werkput 1 aan enkele sporen mogelijk een oudere datering worden toegeschreven. Louter op basis van het veldwerk kan nog geen uitspraak gedaan worden over “vrijgave of vervolgonderzoek”. Studie van het gevonden materiaal kan belangrijke informatie opleveren. Maandagvoormiddag zullen de laatste sporen ingemeten worden.

Opmerking: De sleuven op het terrein blijven openliggen gedurende het weekend. Het terrein is echter niet afgesloten. Dit in overeenkomst met de opdrachtgever die hiertoe geen noodzaak zag. De archeologen en hun

werkgevers Antea en Condor hebben nogmaals te kennen gegeven dat dit een gevaarlijke toestand is. De doorgangen naar de Brouwersstraat zijn met wit lint afgezet.

Maandag 6 juni 2011

Aanwezig: Ellen Van de Velde (Condor)

Werkuren: 7u30 – 12u30

Weer: bewolkt en regen

Bezoek: /

Afwerken digitaal inmeten werkput 2

Digitaal inmeten werkput 3 (inclusief kijkvenster 3)

Digitaal inmeten kijkvenster 1

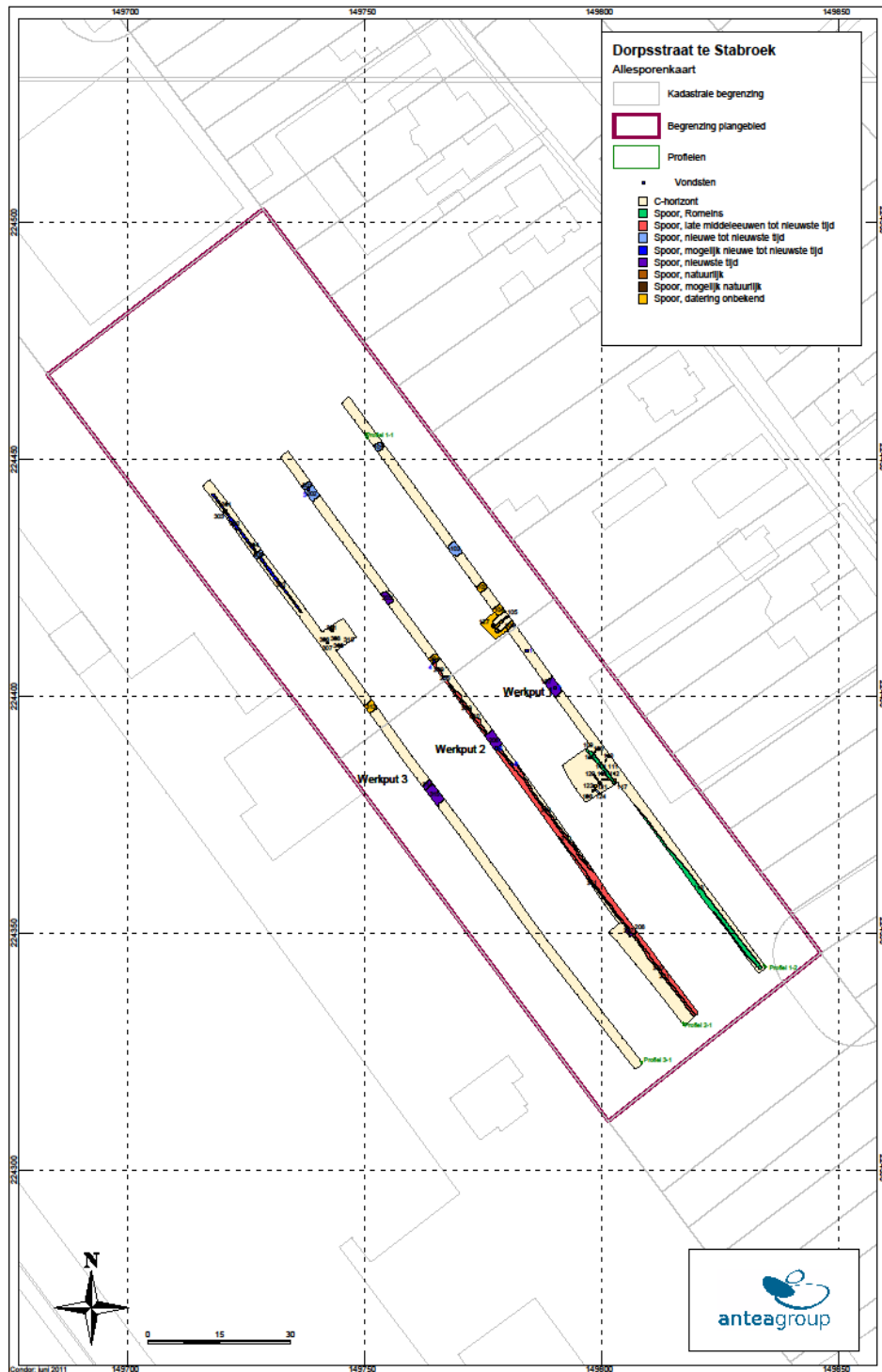
Manueel intekenen profielen

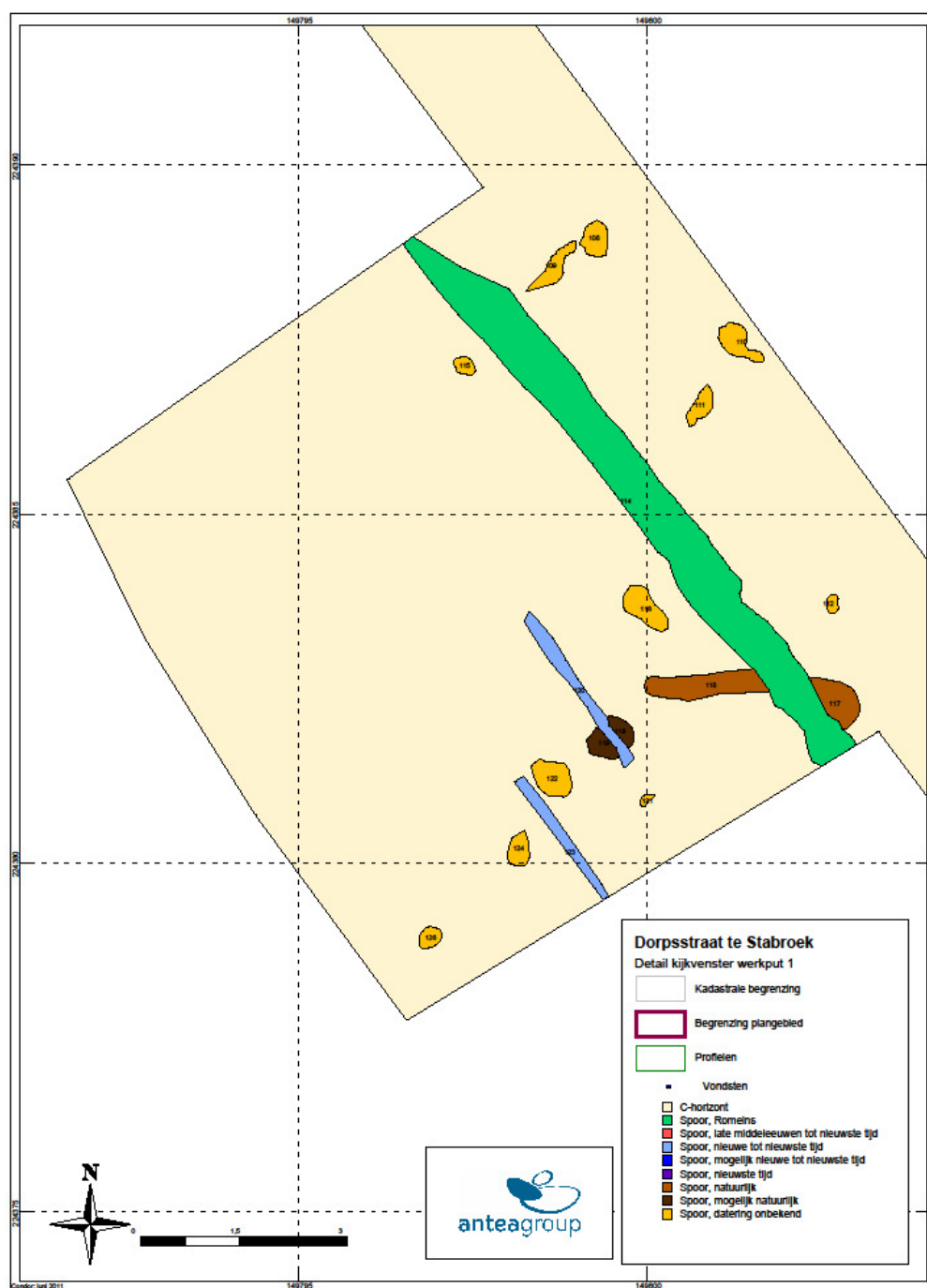
Afschaven oude podzol in werkput 1 op zoek naar eventueel aanwezige artefacten (vuursteen en andere)

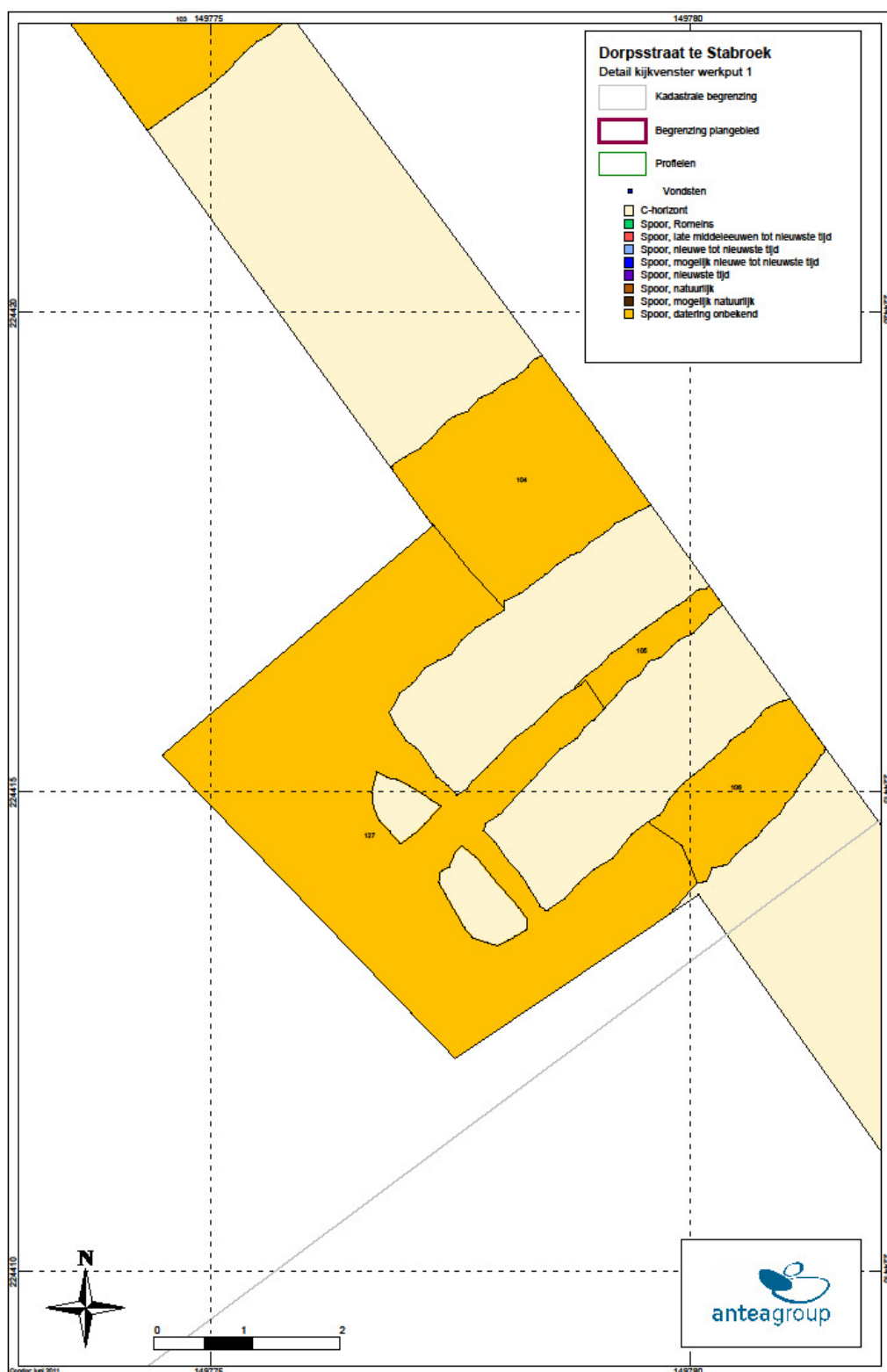
Diepte van sporen S101, S102, S209 –S211 beneden het vlak nagaan

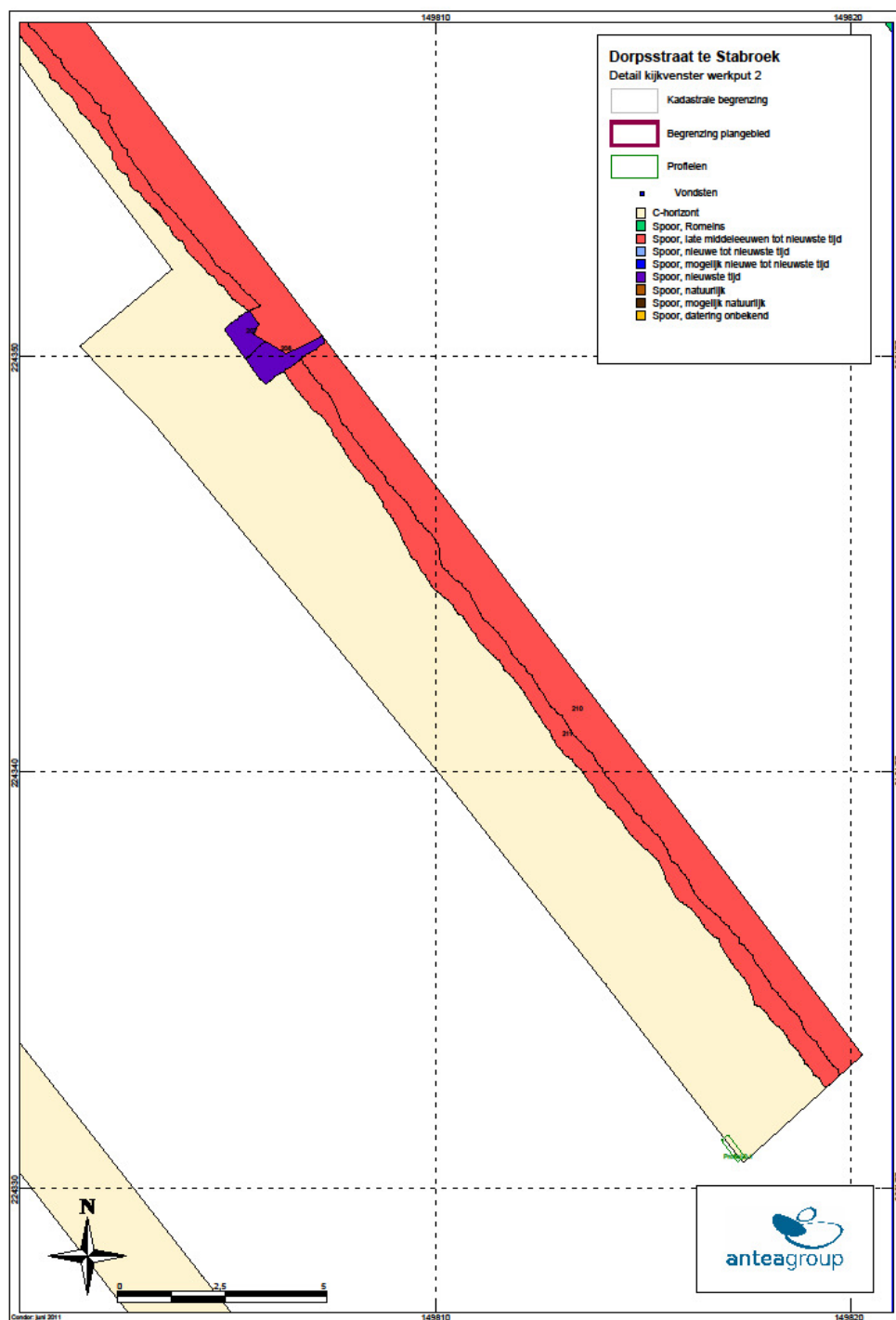

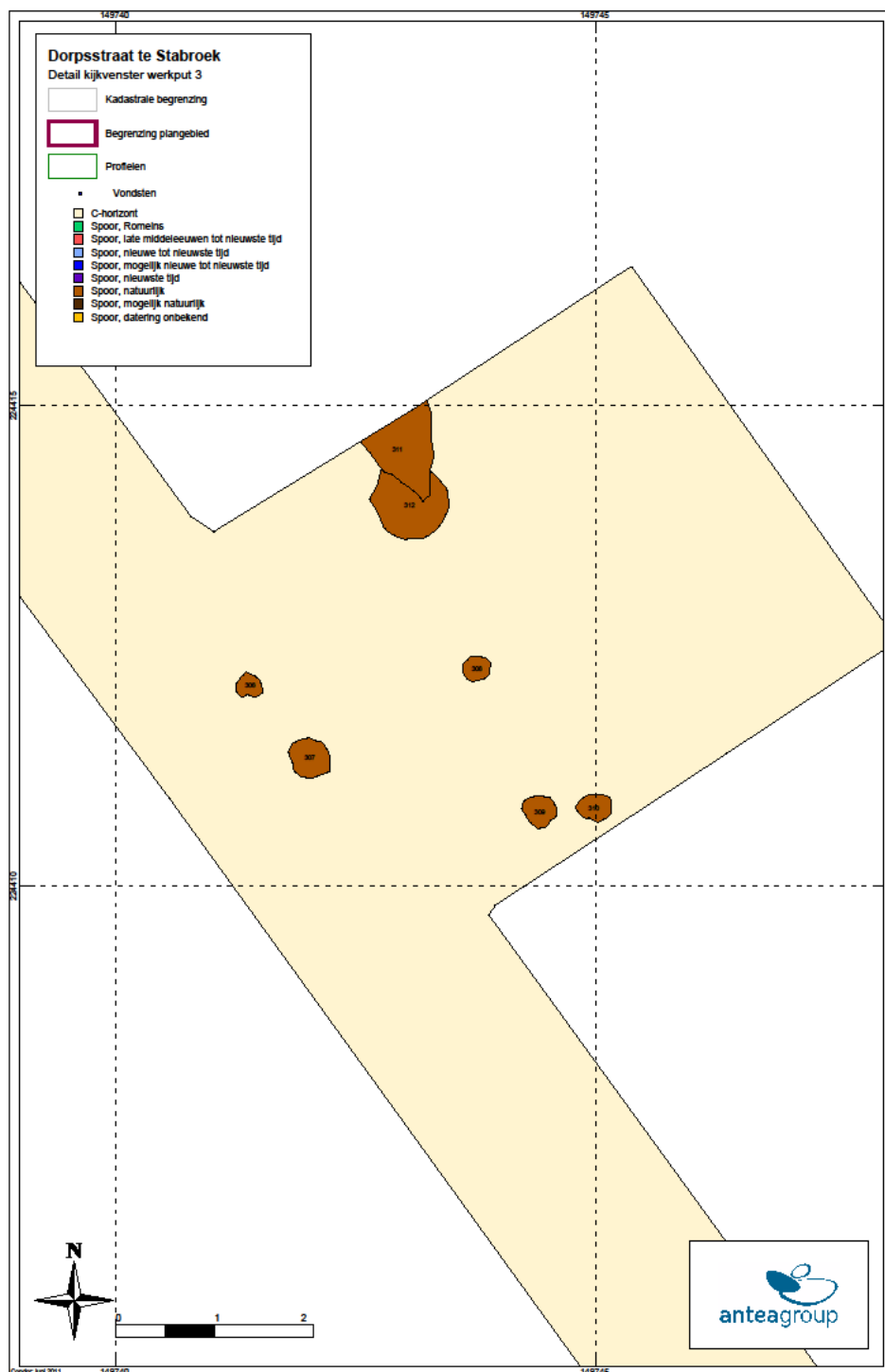
Bijlage 6 Plannen

Bijlage 7 Adviesplan

